

Порівняльні дослідження в соціології

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>Перший (бакалаврський)</i>
Галузь знань	<i>05 Соціальні та поведінкові науки</i>
Спеціальність	<i>054 Соціологія</i>
Освітня програма	<i>Врегулювання конфліктів і медіація</i>
Статус дисципліни	<i>Вибіркова</i>
Форма навчання	<i>заочна</i>
Рік підготовки, семестр	<i>4 курс, осінній семестр</i>
Обсяг дисципліни	<i>4 кред. ЄКТС/120 годин: лекції 6 год., практичні 2 год., самостійна робота 112 год.</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	<i>залік, МКР</i>
Розклад занять	<i>https://schedule.kpi.ua/</i>
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу / викладачів	<i>Лектор: к.с.н., доцент Коржов Геннадій Олександрович, korzhovga@gmail.com</i>
Розміщення курсу	<i>Гугл Класрум: https://classroom.google.com/</i>

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Дана дисципліна є відповіддю на сучасний тренд до все більш широкого застосування порівняльного підходу в суспільних науках, який спостерігається останнім часом і який надає можливість отримати знання, яке є більш надійним і придатним для широких узагальнень. На основі компаративного аналізу процесів і явищ в різних країнах, культурах і суспільствах можна виявити закономірності та соціальні механізми, що носять більш універсальний характер, і водночас, зрозуміти ті властивості, які є неповторними або специфічними. В умовах глобалізації та посилення взаємозалежності між країнами та народами, потреба в розумінні того, в чому вони схожі, а в чому – відмінні, стає не просто виявом природної людської допитливості, але й життєво необхідним інтелектуальним ресурсом. В рамках запропонованої дисципліни студенти матимуть можливість зрозуміти, яким чином планується та проводиться порівняльне дослідження, які результати дозволяє отримати, як допомагає виявити схоже та відмінне, в чому його можливості та обмеження. Розгляд конкретних порівняльних досліджень з багатоманітних тем продемонструє, наскільки цікавим та плідним є цей напрям наукових пошуків. Студенти дізнаються, що об'єднує українців з

іншими країнами та культурами, які цінності та життєві настанови ми поділяємо з представниками європейських країн. Порівняльні дослідження дозволяють виявити такі закономірності суспільного життя, які є спільними для багатьох країн, об'єднаних певною моделлю інституційних зв'язків і рівнем розвитку, і водночас не лежать на поверхні, є прихованими та нетривіальними.

В процесі вивчення дисципліни «Порівняльні дослідження в соціології» студенти здобудуть знання теоретико-методологічних засад організації та проведення порівняльних досліджень; познайомляться з результатами міжнародних порівняльних досліджень за участю України, в тому числі Європейського соціального дослідження, ESS; Світового дослідження цінностей, WVS; Програми міжнародного соціального дослідження, ISSP; отримають практичні вміння та навички роботи з використання порівняльних показників, індикаторів, індексів і рейтингів, а також з вибудовування міжкультурної комунікації.

Засвоївши дану дисципліну, студенти розширять свій науковий світогляд, з більшою увагою та зацікавленістю спостерігатимуть за міжкультурними та міжнаціональними відмінностями, зможуть більш гармонійно вибудовувати взаємини з представниками інших народів. Ці компетентності стануть в нагоді як у повсякденному житті, так і в професійній діяльності. Зокрема, в умовах все більшої відкритості нашого соціуму і зростання мобільності контакти з людьми інших культур стають все частішими та інтенсивнішими, але автоматично не стають більш злагодженими. Праця та навчання в інтернаціональних колективах вимагає більшою толерантності, розуміння образу життя, культури, традицій та цінностей Іншого. Водночас, знайомство з науково обґрунтованими даними та аналітичними моделями сприятиме розвінчанню штучно створюваних чи роздмухуваних відмінностей, наслідком яких часто стають ксенофобія, конфлікти, чи навіть війни та геноцид.

В ході семестру кожний студент за обраною темою здійснює підготовку та написання домашньої контрольної роботи (див.: Додаток В) у вигляді власного міні-проекту з презентації порівняльного дослідження.

Відповідно до вимог ОПП **метою дисципліни** є поглиблення у студентів компетентностей:

- Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології (ЗК09);
- Здатність генерувати нові ідеї (креативність) (ЗК10);
- Здатність вести дослідницьку діяльність, включаючи аналіз проблем, постановку цілей і завдань, вибір способу й методів дослідження, а також оцінку його якості (ЗК14);
- Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології (ФК01);
- Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації (ФК06);

- Здатність презентувати результати соціологічних досліджень для фахівців та нефахівців (ФК07);
- Здатність здійснювати аналіз соціальних причин та наслідків конфлікту (ФК09).

Завданням дисципліни є підсилення наступних результатів навчання:

- Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі (РН03);
- Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач (РН04);
- Вміти використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі пошуку, збору та аналізу соціологічної інформації (РН07);
- Обґрунтовувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури (РН08);
- Володіти навичками збору соціальної інформації з використанням кількісних та якісних методів (РН10);
- Презентувати результати власних досліджень для фахівців і нефахівців (РН11).

Завдяки засвоєнню змісту дисципліни студенти матимуть можливість творчо застосовувати різноманітні методи обробки та аналізу кількісної та якісної соціологічної інформації, яка стосується різних держав, суспільств і культур; формулювати, обґрунтовувати та емпіричним шляхом верифікувати дослідницькі гіпотези описового та пояснювального типу; створювати та модифікувати бази (масиви) даних, здійснювати різноманітні перетворення змінних з метою поглиблення аналізу; а також відкривати латентні, приховані соціальні зв'язки, встановлювати причини, механізми та закономірності протікання соціальних конфліктів за допомогою кількісного аналізу даних соціологічних досліджень; вміти правильно застосовувати різноманітні кількісні індикатори для аналізу конфліктогенного потенціалу тої чи іншої сфери суспільного життя і на основі цього здійснювати раннє та ефективне попередження соціальних конфліктів і їх врегулювання. Отримані навички сприятимуть професійному зростанню майбутніх фіхівців у сфері врегулювання конфліктів і медіації.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Для успішного засвоєння даної дисципліни студенти мають пройти навчання з наступних навчальних дисциплін: «Загальна соціологія – 1, 2», «Методологія, методи та технології соціологічних досліджень – 1», «Вступ до соціологічної професії», «Математичні та статистичні методи аналізу соціальної інформації – 1, 2», «Основи роботи з числовою соціальною інформацією».

Крім того, бажано також мати базові навички роботи зі спеціалізованим програмним забезпеченням з обробки та аналізу кількісної соціальної інформації (напр., Excel та/або OCA, PSPP), середній рівень володіння англійською мовою не нижче А2.

Отримані під час навчання з даної дисципліни знання, вміння та навички можуть з успіхом застосовуватись при опануванні в подальшому таких дисциплін, як «Соціальна статистика і демографія», «Нерівності, конфлікти і соціальна справедливість», «Методологія, методи та технології соціологічних досліджень – 3», «Соціологічні дослідження соціальних структур, організацій та управління – 1, 2», «Моделювання та прогнозування конфліктів», «Комп'ютерний аналіз соціологічної інформації» та інших спеціальних і галузевих соціологічних дисциплін, а також при написанні бакалаврської кваліфікаційної роботи.

3. Зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Порівняльні дослідження в структурі соціологічного знання: теоретико-методологічні засади

Тема 1.1. Поняття та особливості порівняльного дослідження

Тема 1.2 Типологія порівняльних досліджень та їх функції

Тема 1.3. Коротка історія становлення порівняльних досліджень в соціології

Тема 1.4. Основні етапи розвитку компаративних досліджень в новітній соціології

Тема 1.5. Порівняльні кейс-стаді

Тема 1.6. Програмування, вимірювання та операціоналізація в кількісному порівняльному дослідженні

Тема 1.7. Методологія порівняльних досліджень.

Розділ 2. Порівняльні дослідження як інструмент перевірки соціологічних теорій

Тема 2.1. Компаративна історико-соціологічна методологія

Тема 2.2. Макросоціологічні порівняльні дослідження

Тема 2.3. Компаративні дослідження в області політичної соціології

Тема 2.4. Парадигми розвитку та порівняльні дослідження

Тема 2.5. Суспільні трансформації в компаративному контексті

Тема 2.6. Структура та динаміка цінностей в модерному соціумі: компаративний аналіз

Тема 2.7. Задоволеність життям і рівень щастя в компаративному контексті

Тема 2.8. Створення міжнародних індексів як окремих напрямів компаративістики

4. Навчальні матеріали та ресурси

4.1. Базова література:

1. Кон М. Соціальні структури і особистість: дослідження Мелвіна Л. Кона і його співпрацівників. – 2-ге вид. – Київ: КМІС, 2013.
2. Норт Д., Волліс Дж., Вайнгест Б. Насильство та суспільні порядки. – Київ: Наш Формат, 2022.

3. Кресвел Дж.В., Кресвел Дж.Д. Дизайн дослідження: підходи на основі якісних, кількісних і змішаних методів / Пер. з англ. Львів: Вид. УКУ, 2022.
4. Головаха Є., Горбачик А. Тенденції соціальних змін в Україні та Європі: за результатами «Європейського соціального дослідження» 2005 – 2007 – 2009. – Київ: Інститут соціології НАН України, 2010. – 118 с.

4.2. Допоміжна література

1. Жуленьова О. Інваріантність як критерій визначення еквівалентності даних в соціологічних крос-національних дослідженнях / О. Жуленьова // Актуальні проблеми філософії та соціології. – Одеса, 2017. – С. 36-40.
2. Норгаард О. Економічні інституції та демократична реформа. Порівняльний аналіз посткомуністичних країн. – Київ: Ніка-Центр, 2007.
3. Українське суспільство в європейському просторі / Під ред. Е. Головахи, С. Макеєва.– Київ: Інститут соціології НАНУ, 2007.
4. Hantrais L., Mangen S. (2024). *Cross-National Research Methodology and Practice*. London: Routledge.
5. Clemm von Hohenberg, B., Stier, S., Cardenal, A. S., Guess, A. M., Menchen-Trevino, E., & Wojcieszak, M. (2024). Analysis of Web Browsing Data: A Guide. *Social Science Computer Review*, 42(6), 1479-1504. <https://doi.org/10.1177/08944393241227868>.
6. *Comparative Research Across Cultures and Nations*. (2021). Deutschland: De Gruyter. https://www.google.com.ua/books/edition/Comparative_Research_across_Cultures_and/aYmFEAAAQBAJ?hl=de&gbpv=1.
7. Delhey, J., Dragolov, G. & Boehnke, K. (2023). Social Cohesion in International Comparison: A Review of Key Measures and Findings. *Köln Z Soziol* 75 (Suppl 1), 95–120. <https://doi.org/10.1007/s11577-023-00891-6>.
8. Ferragina, E. and Deeming, C. (2022). Methodologies for comparative social policy analysis. In Nelson, K, Nieuwenhuis, R and Yerkes, M (eds), *Social Policy in Changing European Societies*. Edward Elgar, pp. 218–234.
9. Inglehart, R. (2018). *Cultural Evolution: People's Motivations Are Changing, and Reshaping the World*. Cambridge: Cambridge University Press.
10. Kaynak E., Manrai L. (2023). *Global Perspectives in Cross-Cultural and Cross-National Consumer Research*. London: Routledge.
11. Nordheim O, Martinussen PE. (2020). Happiness and the role of social protection: how types of social spending affected individuals' life satisfaction in OECD countries, 1980–2012. *Journal of International and Comparative Social Policy*. 36(1):1-24. doi:10.1080/21699763.2019.1601586.
12. Shiraev S., Levy D. (2024). *Cross-Cultural Psychology: Critical Thinking and Contemporary Applications*. London: Routledge.
13. Tomescu-Dubrow, I., Wolf, C., Slomczynski, K. M., & Jenkins, J. C. (2024). *Survey Data Harmonization in the Social Sciences*. Hoboken: John Wiley & Sons, Inc.
14. Voytenko, K.I. Pargament, R.G. Cowden, A.W. Lemke, N.M.T.Kurniati, A.O.Bechara, S.Joynt, S.Tymchenko, V.V. Khalanskyi, L.Shtanko, H.Korzhov, M.Kocum, M.B. Mathur, M.Y. Ho, T.J. VanderWeele, E.L.Worthington Religious coping with interpersonal hurts: Psychosocial correlates of the brief RCOPE in four non-Western countries. *Psychology of Religion and Spirituality*. 2023. Vol.15. No 1. P. 43–55. DOI: 10.1037/rel0000441.
15. Andreß, H., Fetchenhauer, D., & Meulemann, H. (2021). *Cross-national comparative research*. Wiesbaden: Springer VS.

4.3. Навчальні онлайн ресурси

1. <http://www.socio-journal.kpi.kiev.ua> – Вісник КПІ ім. Ігоря Сікорського. Соціологія. Політологія. Право.
2. <http://i-soc.com.ua/journal/content.php> – Соціологія: теорія, методи, маркетинг.
3. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.

4. <https://prometheus.org.ua> – Онлайн-курси України та світу.
5. <https://coursera.org> – Онлайн-курси.
6. <http://www.gesis.org> – Архів даних міжнародних порівняльних соціологічних досліджень.

Всі зазначені вище джерела є доступними в Інтернеті або на сторінці дисципліни в Google Classroom, а також в методичному кабінеті кафедри соціології (ауд. 503, корп.7). Обов'язкові до прочитання фрагменти будуть вказані під час проходження відповідних тем.

Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Лекційні заняття

№ з/п	Назва теми лекції та перелік основних питань
Розділ 1. Порівняльні дослідження в структурі соціологічного знання: теоретико-методологічні засади	
1	Лекція 1.
	Тема 1.1. Поняття та особливості порівняльного дослідження
	Актуальність порівняльних досліджень. Чинники зростання ролі компаративістики в сьогочасному світі: суспільно-історичні та науково-пізнавальні. Багатозначність поняття «порівняльне дослідження». Трактатування Е.Ойен, П.Кенкмана та інших. Порівняльні (співставні) дані про соціальні явища і процеси як предмет курсу. Завдання на СРС: Лонгітюдне та панельне дослідження: спільне та відмінне.
	Тема 1.2. Типологія порівняльних досліджень та їх функції
	Соціологічне порівняння в широкому та вузькому значеннях. Порівняльний метод як особлива стратегія соціологічного дослідження. Межі та цілі компаративних досліджень. Логіка порівняльного методу.
2	Лекція 2.
	Тема 1.2. Типологія порівняльних досліджень та їх функції. Продовження
	Дві стратегії крос-національного дослідження: кількісна та якісна, їх співвідношення. Два типи крос-національних досліджень: орієнтовані на аналіз 1) випадків або 2) змінних. Завдання на СРС: Розвиваюче дослідження (development research), його можливості та обмеження.
	Тема 1.3. Коротка історія становлення порівняльних досліджень в соціології
	Ранній етап становлення теорії та практики крос-національних досліджень. Моделі соціетальної еволюції О. Конта та Г. Спенсера. Крос-національна методологія в працях М. Вебера („ідеальні типи”), К. Маркса та Е. Дюркгейма. Порівняльні дослідження Г. Лебона, Г. Тарда, Ф. Тьоніса, Г. Зимеля, А. де Токвіля. Роботи П. Сорокіна в царині міжнаціональних і міжкультурних порівнянь. Праця М.Костомарова «Дві руські народності» (1861). Завдання на СРС: Крос-культурне дослідження демократії у Франції та США А. де Токвіля.
3	Лекція 3.
	Тема 1.4. Основні етапи розвитку компаративних досліджень в новітній соціології
	Розвиток порівняльної соціології в умовах мінливості інтересу вчених до компаративних досліджень. Перший етап розвитку – кін. ХІХ – поч. ХХ ст. Інституціоналізація

	<p>порівняльних досліджень в 1920-і роки в США (Чиказька школа). Загальна характеристика другого етапу. Поява міждержавних, міжкультурних і порівняльно-історичних досліджень, розширення сфери діяльності організацій, співвідношення досліджень комерційного характеру і університетської науки. Створення інститутів порівняльних досліджень. Віденський центр інформації та документації в області соціальних наук і Міжнародна соціологічна асоціація як сучасна інфраструктура порівняльних досліджень. Третій етап розвитку порівняльної соціології та її перспективи. Проблеми розвитку компаративної соціології на сучасному етапі. Інтенсивні (поглиблені) і екстенсивні (широкомасштабні) порівняльні дослідження. Вивчення окремих випадків і метааналіз як різновид порівняльного аналізу. Розвиток порівняльної соціології в Україні.</p> <p>Завдання на СРС: Зробити таблицю «Порівняння основних етапів розвитку порівняльних досліджень».</p>
	<p>Тема 1.5. Порівняльні кейс-стаді</p>
	<p>Вибір на основі залежної змінної. Selection bias. Розрізнення між необхідними та достатніми умовами. Вибір на основі незалежної змінної. Розмір вибірки в порівняльних кейс-стаді. Необхідність і достатність. Методологія негативного випадку як дослідницька стратегія та межі її застосування. Методологія девіантного випадку. Дедуктивна логіка дослідження.</p> <p>Завдання на СРС: Короткий аналітичний опис одного порівняльного дослідження на основі кейс-стаді.</p>

Семінарські (практичні) заняття

Основні завдання циклу семінарських занять – привити студентам навички та уміння:

- самостійно виділяти, узагальнювати та аналізувати основні положення теоретичних праць в області крос-національних досліджень;
- вільного володіння матеріалом та логічного мислення в процесі відповіді на поставлені питання за темою; застосовувати теоретичні роботи до аналізу соціально-економічних проблем сучасного суспільства.

№ з/п	Назва теми заняття та перелік основних питань
1	Семінарське заняття 1.
	Тема 10. Кількісні порівняльні дослідження.
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Порівняння націй на глобальному, агрегованому та індивідуальному рівнях. 2. Планування дослідження стратегія (дизайн) дослідження. 3. Вимірювання в кількісному порівняльному дослідженні: репрезентативність, валідність та надійність. <p>Завдання на СРС: Крос-національні дослідження ціннісних орієнтацій Рональда Інглхарта: теорія, методологія, емпіричні знахідки.</p>

6. Самостійна робота студента/аспіранта

Самостійна робота здобувача включає:

підготовка до аудиторних занять – 56 год;

підготовка до модульної контрольної роботи – 4 год;

підготовка до заліку – 6 год.

Загалом – 66 год.

Тема 1.6. Програмування, вимірювання та операціоналізація в кількісному порівняльному дослідженні

Категорії аналізу. Класична категоризація. Застосування категорій до аналізу нових випадків. Некласична категоризація. Каузальне моделювання. Методи спостереження. Формування концептів і категорій та їх еквівалентність. Проблема еквівалентності в інтерпретації значень, дефініцій і концептів. Формальна та функціональна еквівалентність концептів (Марш). Чотири широких методологічних підходи до проведення крос-національного компаративного дослідження (Ойен Е.). Логіка дослідницької програми М.Кона. Крос-національні порівняння та узагальнення. Методологічні проблеми та шляхи їх вирішення: незалежність випадків („проблема Галтона”), вибір країн, порівнювальність одиниць аналізу, програма експериментального дослідження, отримання та використання вторинних даних, формування та обґрунтування вибірки, конструювання та валідизація інструменту, переклад та еквівалентність стимулів, польовий відгук, інтерпретація суперечливих результатів, відбір, підготовка персоналу та контроль за ним, міжнаціональна координація.

Завдання на СРС: Логіка дослідницької програми М.Кона. Крос-національні порівняння та узагальнення.

Тема 1.7. Методологія порівняльних досліджень

Загальні проблеми діахронних (повторних) досліджень. Труднощі досліджень, розтягнутих і в часі і в просторі. Проблема відтворюваності соціологічних даних, пов'язаних з новими концептуальними підходами і методичними нововведеннями при повторних вимірах. Рішення завдання методики вимірювання: поставити респондентів в двох дослідженнях в еквівалентну ситуацію. Забезпечення лінгвістичної еквівалентності (стратегія дослівного перекладу, еквівалентність на змістовному рівні). Залучення до дослідження білінгвів як умова успішності дослідження.

Еквівалентність порівняльного дослідження. Проблеми еквівалентності методів вимірювання (концептуальна еквівалентність, тип вимірювання, лінгвістична еквівалентність). Еквівалентність щодо одиниць вимірювання та аналізу (побудова та реалізація вибірки). Презентація даних (єдиний формат обробки даних, документування етапів проекту). Врегулювання відносин «інтерв'юер - респондент». Рішення методичних завдань і розробка концептуальних рамок проведення дослідження. Рішення проблеми співвіднесення системи понять, показників і індикаторів з еквівалентними значеннями в порівняльних умовах. Взаємозалежність порівняльних досліджень і соціальних теорій. Особливості та проблемні питання підготовчого етапу міжнародного дослідження. Особливості та проблеми етапів збору і обробки соціологічної інформації в порівняльному міжнародному дослідженні. Методологічні аспекти поєднання кількісних і якісних методів. Умови та вимоги до порівняльного аналізу даних. Заключний етап компаративного міжнародного дослідження, підготовка підсумкових документів.

Завдання на СРС: Порівняльні дослідження Чарльза Тіллі, Теди Скокпол та Шмоеля Ейзенштадта.

Розділ 2. Порівняльні дослідження як інструмент перевірки соціологічних теорій

Тема 2.1. Компаративна історико-соціологічна методологія

Логіка порівняння. Різниця між універсальною та історично-обумовленою теорією. Порівняльні дослідження Чарльза Тіллі, Теди Скокпол та ін. Типи націоналізму (Лія Грінфельд, Крейг

Калхун). Порівняння процесів модернізації (Алекс Інкелес, Шмуель Ейзенштадт). Обмеження теоретичних узагальнень.

Завдання на СРС: Логіка дослідницької програми М.Кона. Крос-національні порівняння та узагальнення.

Тема 2.2. Макросоціологічні порівняльні дослідження

Порівняння націй на глобальному, агрегованому та індивідуальному рівнях. Планування дослідження. Стохастичні та детерміністичні концепції каузальності. Крос-секційна та лонгітюдна стратегія (дизайн) дослідження. Метод контролю. Альтернативне пояснення.

Завдання на СРС: Проблеми репрезентативності, валідності та надійності вимірювання та даних в процесі крос-національних досліджень.

Тема 2.3. Компаративні дослідження в області політичної соціології

Міжнаціональна типологія політичної культури: дослідження п'яти націй Алмонда та Верби. Процеси демократизації в порівняльному розрізі (праці Адама Пшеворського, Аренда Лійпхарта, Семуеля Гантингтона та ін.).

Завдання на СРС: Порівняльний аналіз моделей Гантингтона та Фукуями.

Тема 2.4. Парадигми розвитку та порівняльні дослідження

Теоретичні підходи до проблеми розвитку: теорії модернізації, залежності та мир-системи. Емпіричні верифікації теорій в порівняльному ракурсі на рівні країн та регіонів. Дослідження Мелвіна Кона, Імануїла Валерстайна та ін. Дослідження мотивації досягнення Девіда Макклелланда.

Завдання на СРС: Крос-національні дослідження ціннісних орієнтацій Рональда Інглхарта: теорія, методологія, емпіричні знахідки.

Тема 2.5. Суспільні трансформації в компаративному контексті

Теоретичні моделі аналізу пост-соціалістичних змін: парадигми транзиту та трансформації. Україна в порівнянні з країнами колишнього СРСР, Центральної та Східної Європи, Латинської Америки: спільне та відмінне.

Завдання на СРС: Євразійський барометр: Україна в порівнянні з іншими країнами пострадянського простору.

Тема 2.6. Структура та динаміка цінностей в модерному соціумі: компаративний аналіз

Дослідження цінностей та ціннісних установок в порівняльному вимірі. Теорія базових індивідуальних цінностей Шалом Шварца як фундамент проведення порівняльних досліджень. Теорія пост матеріалістичних цінностей Рональда Інглхарта та її використання в міжнародних порівняльних СД (Всесвітнє та Європейське дослідження цінностей). Типологія культурних вимірювань Герта Хофстедє як основа порівняльних досліджень: індекси дистанції влади, індивідуалізму, маскулінності, уникнення невизначеності, довготермінової орієнтації, індульгенції.

Завдання на СРС: Участь України в Європейському соціальному дослідженні.

Тема 2.7. Задоволеність життям і рівень щастя в компаративному контексті

Міжнародний індекс щастя: методологія та методика розрахунків. Об'єктивні та суб'єктивні чинники задоволеності життям. Складові задоволеності життям (сім'я, робота, дозвілля, друзі, суспільно-політичне життя, релігія тощо) та їх дослідження в компаративному контексті.

Завдання на СРС: Порівняння задоволеності життям в Україні та інших державах, що трансформуються.

Тема 2.8. Створення міжнародних індексів як окремий напрям компаративістики

Сутність та методологічні особливості розробки індексів для міжнародних порівнянь. Міжнародні інституції як організаційне підґрунтя для формування індексів (ООН, ПРООН, МОП, Світовий банк, ОЕСР, МВФ, МОМ тощо). Приклади міжнародних індексів та їхнє

використання в процесі порівняння країн та макрорегіонів. Індекс розвитку людського потенціалу. Індекс миролюбства країн. Індекс сприйняття корупції.

Завдання на СРС: Знайти приклад міжнародного індексу, проаналізувати методологію та методику його створення, результати.

Політика та контроль

7. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Відвідування занять та виконання завдань

Відвідування лекційних занять є бажаним. Під час їх проведення будуть розглядатись теоретичні підходи до аналізу даних в рамках кількісної парадигми, математико-статистичні методи обробки, узагальнення та аналізу соціологічних даних. Окрім того, лектор презентуватиме чисельні та різноманітні приклади практичного застосування кожного окремого методу з демонстрацією алгоритму в спеціалізованому програмному забезпеченні. Важливою складовою лекційного заняття виступатиме інтерпретація отриманих в результаті кількісного аналізу результатів, наведення і обґрунтування змістовних висновків на основі проведення статистичної експертизи. Таким чином, лекція поєднує в собі як теоретико-методологічну, так і методико-практичну складові аналітичного процесу з кількісною соціологічною інформацією. Для студентів, які бажають досягти відмінних або хороших результатів у навчанні, активна робота на лекційних заняттях є необхідною передумовою.

Форми роботи

На лекціях висвітлюється зміст основних теоретико-методологічних засад проведення крос-національних досліджень з різноманітної проблематики, методологія та техніка створення міжнародних порівняльних індексів, переваги та обмеження таких досліджень, а також їх основні результати. Акцент робиться на дослідженнях, тою чи іншою мірою присвячених соціальним конфліктам в різних регіонах світу. Крім того, розглядаються різні кейс-стаді та приклади застосування спеціалізованого програмного забезпечення для вирішення конкретної аналітичної задачі, наводяться алгоритми застосування того чи іншого методу, а також пропонуються інтерпретації отриманих результатів. На прикладах відомих дослідницьких програм і проектів студенти отримають можливість познайомитись з найкращими сучасними зразками поєднання теорії та емпіричного дослідження, спрямованого на верифікацію основаних на концептуальних положеннях гіпотез. Тематика лекцій висвітлена у робочій програмі дисципліни. Вітаються питання від студентів до викладача під час лекції. Лектор може ставити питання окремим студентам або аудиторії загалом. Вітається діалог між студентами і викладачем на лекції.

Правила поведінки на заняттях

Під час проведення занять рекомендується відключати телефони з метою досягнення більшого рівня уваги та сфокусованості на навчальній діяльності. Водночас, за рекомендацією викладача можна користуватися засобами зв'язку для пошуку інформації на гугл-диску дисципліни або в інтернеті.

Від студентів під час занять – як семінарських, так і лекційних, очікується активна діяльність, участь в обговоренні питань, виконання практичних завдань, вправ і задач, постановка запитань, внесок у колективну дискусію тощо.

Під час відповідей на практичних заняттях не слід читати зі смартфона, планшета або ноутбуку. Варто використовувати зроблені студентом нотатки, конспекти прочитаного навчального матеріалу та проведений самостійно вдома або на парі аналіз даних.

Політика дедлайнів та перескладань

Кожне письмове домашнє завдання, про яке викладач повідомлятиме заздалегідь, має бути виконане до початку відповідного практичного (семінарського) заняття. Виконане завдання треба здати за день до дати відповідного заняття (виставити на сторінці дисципліни в Google Classroom – у випадку дистанційного (онлайн) навчання, переслати на електронну пошту викладача – у випадку очного навчання).

Політика університету

Академічна доброчесність

Політика та принципи академічної доброчесності визначені у розділі 3 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки студентів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Семестровий контроль: залік

Рейтинг студента з дисципліни складається з балів, що отримуються за:

- робота на семінарських заняттях;
- написання МКР.

1. Робота на семінарських заняттях оцінюється в 40 балів.

Критерії оцінювання:

«відмінно» – творчий підхід до розкриття проблеми у доповіді, участь у симуляційних вправах, складання кейсів – 36-40 балів;

«добре» – глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція, складання кейсів – 30-35 балів;

«задовільно» – обґрунтоване розкриття проблеми з певними недоліками – 24-29 бали;

«незадовільно» – повна пасивність на семінарському занятті – 0 балів.

2. МКР

Ваговий бал – 60 балів.

Критерії оцінювання:

«відмінно» – повна відповідь (не менше 90% потрібної інформації) – 54-60 балів;

«добре» – достатньо повна відповідь (не менше 75% потрібної інформації), або повна відповідь з незначними неточностями – 45-53 балів;

«задовільно» – неповна відповідь (не менше 60% потрібної інформації) та незначні помилки – 36-44 бали;

«незадовільно» – відповідь не відповідає вимогам на «задовільно» – 0 балів.

3. Заохочувальні бали

Всього не більше 10 балів за такі види робіт:

- за науково-дослідницьку діяльність (участь у конференціях, конкурсах студентських робіт, публікації);
- участь у факультетських олімпіадах з дисципліни та всеукраїнських олімпіадах.

Рейтингова оцінка з навчальної дисципліни доводиться до здобувачів на заліку під час заліково-екзаменаційної сесії.

Здобувачі, які мають рейтингову оцінку 60 і більше балів, отримують відповідну до набраного рейтингу оцінку без додаткових випробувань.

Зі здобувачами, які мають рейтингову оцінку менше 60 балів, а також з тими здобувачами, хто бажає підвищити свою рейтингову оцінку, викладач проводить семестровий контроль у вигляді залікової контрольної роботи або співбесіди.

4. Залік.

Ваговий бал – 100.

Залік передбачає відповідь студента на два питання. Питання є різними за змістом, відповідають тематиці лекцій, семінарів, самостійної роботи, питань з самоконтролю. Кожне питання оцінюється в 50 балів.

Критерії оцінювання:

48-50 балів - студент демонструє глибоке знання змісту навчального матеріалу, здатність до системного й міждисциплінарного аналізу проблем курсу; вільно й коректно використовує наукові поняття та терміни, формулює логічні, аргументовані висновки, виявляє власну обґрунтовану позицію щодо дискусійних питань;

43-47 бали - студент демонструє дуже добрий рівень засвоєння навчального матеріалу, добре орієнтується в основних темах курсу, здатний до аналізу та узагальнення; можливі поодинокі неточності у формулюваннях або прикладах, які не впливають суттєво на загальний рівень відповіді;

38-42 бали - студент демонструє достатньо повне розуміння основних тем і питань курсу. Використовує базову наукову термінологію, однак аналіз є переважно описовим; висновки сформульовані, але не завжди достатньо аргументовані;

33-37 бали - студент демонструє загальне уявлення про навчальний матеріал, але відповіді містять помітні неточності у визначеннях, прикладах або логіці викладу; застосування наукової термінології є обмеженим, аналітична складова виражена слабо;

30-32 бали - студент демонструє фрагментарні знання окремих тем курсу, орієнтується лише в частині ключових понять; відповіді неповні, поверхові, висновки недостатньо обґрунтовані;

0-29 балів - студент не орієнтується у ключових поняттях і проблематиці курсу; відповіді нелогічні або відсутні.

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

Кількість балів	Оцінка
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Перелік питань, які виносяться на семестровий контроль (залік):

1. Розкрийте характерні особливості раннього етапу становлення теорії та практики порівняльних досліджень.
2. Визначте специфіку порівняльного підходу як особливої стратегії соціологічного дослідження.
3. Дайте загальну характеристику та визначте основні принципи двох стратегій компаративного дослідження – кількісної та якісної, розкрийте специфіку їх співвідношення.
4. Класифікації порівняльних соціологічних досліджень.
5. Етапи розвитку та сучасний стан порівняльних досліджень.
6. Загальна характеристика найбільших порівняльних трендових досліджень.
7. Порівняйте специфіку компаративної методології Е.Дюркгайма, К.Маркса та М. Вебера.
8. Внесок П. Сорокіна у розвиток порівняльних досліджень у соціології.
9. Розкрийте сутність проблеми еквівалентності в інтерпретації значень, дефініцій і концептів.
10. Особливості організації порівняльних досліджень.
11. Джерела інформації для порівняльного вторинного аналізу.
12. Проаналізуйте логіку дослідницької програми Мелвіна Кона.
13. Методологічні особливості порівняльних досліджень.
14. Розкрийте сутність головних методологічних проблем та можливих шляхи їх вирішення в процесі підготовки та проведення порівняльних досліджень.
15. Поясніть, в чому суть та особливості крос-національної історико-соціологічної методології.
16. Еквівалентність метода вимірювання в порівняльних дослідженні.
17. Еквівалентність одиниць спостереження та їх відбору в компаративному дослідженні.
18. Обробка, документування та презентація даних в компаративному дослідженні.
19. Розкрийте різницю між універсальною та історично-обумовленою теорією, наведіть приклади таких типів теорій.
20. Означте особливості порівняння націй на глобальному, агрегованому та індивідуальному рівнях.
21. Охарактеризуйте процес планування компаративного дослідження в рамках кількісної парадигми.
22. Порівняйте різні стратегії (дизайни) компаративного дослідження.
23. Розкрийте сутність проблем вимірювання, валідності та надійності в порівняльних дослідженнях.
24. Розкрийте суть теоретичних дискусії про сутність і проблеми суспільного розвитку і емпіричні верифікації різних теорій в порівняльному ракурсі на рівні країн та регіонів.
25. Дайте характеристику теоретико-методологічних засад, досягнень і обмежень компаративних досліджень Рональда Інглхарта.
26. Порівняйте теоретичні та методологічні засади аналізу пост-соціалістичних змін в руслі парадигми транзиту та трансформації.
27. М.Кон про чотири типи компаративних досліджень: теоретико-методологічне обґрунтування та приклади.
28. Аналітична схема дослідження Мелвіна Кона про взаємозв'язок між соціально-структурною позицією індивіда та його соціально-психологічними й ціннісними характеристиками.
29. Інтерпретація подібностей між країнами: методологічні підходи та приклади.
30. Інтерпретація відмінностей між країнами в порівняльному дослідженні. Роль історія в міжнародній інтерпретації: методологічні підходи та приклади.
31. Обмеження компаративного дослідження та можливі варіанти їх подолання (на прикладі аналізу взаємозв'язків особистості та соціальної структури М.Кона).
32. Особливості порівняльного аналізу емпіричних даних.
33. Шляхи перегляду початкової інтерпретації в порівняльному дослідженні.
34. Специфіка та значення порівняльних досліджень в соціології.
35. Участь України в міжнародних крос-національних дослідженнях (на прикладі одного дослідження – за вибором студента).
36. Світове та Європейське дослідження цінностей (WVS, EVS): характеристика програми, методології та основних результатів.

37. Європейське соціальне дослідження (ESS): характеристика програми, методології та основних результатів.
38. Міжнародна програма соціального дослідження (ISSP): характеристика програми, методології та основних результатів.
39. Основні тенденції в розвитку порівняльних досліджень в соціології на сучасному етапі.
40. Україна в порівнянні з іншими суспільствами: подібне та відмінне (на прикладі одного компаративного дослідження – за вибором студента).

Неформальні дистанційні та онлайн курси

Існує можливість зарахування сертифікатів проходження дистанційних чи онлайн курсів за відповідною тематикою. Можливе використання тих чи інших інших масових відкритих онлайн курсів (повністю або частково) має бути погоджене з лектором.

Інклюзивне навчання

Допускається

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено: доцентом кафедри соціології, к.с.н., доц. Коржовим Геннадієм Олександровичем

Ухвалено кафедрою соціології (протокол № 12 від 24.05.2024)

Погоджено Методичною комісією факультету (протокол № 9 від 26.06.2024)